

Handläggare
Carolina Kjellgren
Telefon: 08-50825240
Kajsa Heinberg
Telefon: 08-50825380

Till
Socialnämnden
2025-03-17

Kartläggning av socialtjänstens kontakter med vuxna med skadligt bruk och beroende under oktober 2024

Rapport

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner kartläggningen om socialtjänstens kontakter med vuxna med skadligt bruk och beroende under oktober 2024.
2. Socialnämnden överlämnar ärendet till kommunstyrelsen och stadsdelsnämnderna för kännedom.

Sammanfattning

Socialförvaltningens avdelning för strategi och utveckling genomför på uppdrag av socialnämnden vartannat år i oktober en strukturerad kartläggning över vuxna personer, 20 år och äldre, med skadligt bruk och beroende aktuella för ansökan, utredning eller biståndsbedömd insats inom Stockholms stads socialtjänst. Denna kartläggning avser oktober månad 2024 och omfattar 2 631 personer.

Socialförvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner rapporten om socialtjänstens kontakter med vuxna med skadligt bruk och beroende under oktober 2024 och överlämnar ärendet till kommunstyrelsen och stadsdelsnämnderna för kännedom.

Bakgrund

Stockholms stad genomför sedan 2002 vartannat år i oktober en strukturerad kartläggning över vuxna personer med skadligt bruk och beroende aktuella för ansökan, utredning eller biståndsbedömd insats inom stadens socialtjänst. Kartläggningen redovisar statistik och möjliggör att följa tendenser inom området över tid.

Kartläggningen för 2024 har på uppdrag av socialnämnden genomförts av socialförvaltningens avdelning för strategi och utveckling i samverkan med Origo Group AB. Insamlingen

genomfördes genom en webbenkät till samtliga beställarenheter¹ inom stadens stadsdelsförvaltningar och socialförvaltningen.

Kartläggningen omfattar vuxna personer, 20 år och äldre, med skadligt bruk och beroende av alkohol, andra substanser eller spel om pengar, som var aktuella vid stadens myndighetsutövande verksamheter under oktober 2024, på grund av ansökan, utredning eller biståndsbedömd insats. Målgruppen inkluderar även föräldrar och vårdnadshavare som bedöms ha ett skadligt bruk och beroende och vars barn var aktuella inom socialtjänsten i oktober för utredning eller biståndsbedömd insats.

Personer med skadligt bruk och beroende är inte en homogen grupp och behovet av stöd varierar på individnivå. Samtidigt fyller kartläggningen en viktig funktion genom att belysa målgruppens situation på gruppnivå och på så sätt identifiera viktiga utvecklingsområden inom socialtjänsten för att på bästa sätt möta målgruppens stödbehov.

Ärendet

Nedan följer en sammanfattning av resultaten som redovisas i rapporten.

Antal aktuella personer med skadligt bruk och beroende

Kartläggningen omfattar 2 631 personer. Jämfört med kartläggningen 2022 är det ökning med 130 personer.

Kön och åldersfördelning

Könsfördelningen bland de inrapporterade personerna är 743 kvinnor (28 procent) och 1 888 män (72 procent). I kartläggningen 2022 var könsfördelningen bland de 2 501 inrapporterade personerna, 669 kvinnor (27 procent) och 1 832 män (73 procent). Jämfört med tidigare genomförda kartläggningar har skillnaderna mellan könen varit relativt oförändrade.

Flest personer till antal återfinns i åldersgruppen 45-64 år, medan andelen är densamma som för åldersgruppen 25-44 år. Minst antal personer, 174, återfinns i åldersgruppen 20-24 år, medan 301 personer är 65 år eller äldre.

Flest kvinnor, 318, återfinns inom åldersgruppen 25 till 44 år, medan flest män, 818, återfinns inom åldersgruppen 45 till 64 år. Det överensstämmer med hur det såg ut i 2022 års kartläggning.

¹De verksamhetsområden som omfattas är vuxen/skadligt bruk och beroende, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, ekonomiskt bistånd, socialpsykiatri, omsorg om personer med funktionsnedsättning, barn och ungdom samt äldreomsorg.

Skadligt bruk och beroende

Pågående skadligt bruk och beroende, under de senaste sex månaderna

Alkohol förekommer i signifikant större utsträckning än resterande preparat/spel om pengar vid pågående användning under de senaste sex månaderna. Användning av flera olika preparat/spel om pengar i kombination är förekommande, medelvärdet för användande är 1,9 preparat per person.

Alkohol (47 procent) följt av amfetamin (17 procent), cannabis (elva procent), bensodiazepiner (nio procent) och heroin (fem procent) utgör de fem vanligaste dominerande preparaten vid ett pågående skadligt bruk och beroende under de senaste sex månaderna. Även i kartläggningen 2022 var dessa preparat dominerande och ordningsföljden densamma.

Av de personer som ingår i kartläggningen är det 277 personer (elva procent) som inte haft ett pågående skadligt bruk eller beroende under de senaste sex månaderna. År 2022 var det 14 procent som inte hade ett pågående skadligt bruk och beroende.

Tidigare skadligt bruk och beroende, mer än sex månader före kartläggningen

Alkohol (23 procent) följt av amfetamin (22 procent), heroin (20 procent), cannabis (14 procent) och bensodiazepiner (åtta procent) utgör de fem vanligaste dominerande preparaten vid ett tidigare skadligt bruk och beroende mer än sex månader före kartläggningen. De fyra vanligaste dominerande preparaten är detsamma som i kartläggningen 2022. Det som däremot skiljer sig åt är att kokain utgjorde det femte vanligaste dominerade preparatet och att det sjätte vanligaste dominerande preparatet var bensodiazepiner, med en lika stor andel på fem procent vardera.

Skadligt bruk och beroende och samtidig psykisk sjukdom

Av kartläggningens totalpopulation uppges 1 767 personer (67 procent) ha samsjuklighet i form av skadligt bruk och beroende och en samtidig psykisk ohälsa, psykisk funktionsnedsättning eller neuropsykiatriskt tillstånd. Jämfört med kartläggningen 2022 är det ökning med 194 personer och fyra procentenheter. I jämförelse med nationell statistik är andelen personer med samsjuklighet större i stadens kartläggning.²

Skadligt bruk och beroende och samtidig fysisk sjukdom

Avseende samsjuklighet i form av skadligt bruk och beroende och samtidiga kroppsliga skador eller sjukdomar bedöms 948 personer (36 procent) ha denna problematik. I kartläggningen 2022 var

motsvarande andel 37 procent, vilket innebär en minskning med en procentenhet. I antal personer rör det sig dock om en ökning med 33 personer.

Samordnad individuell plan (SIP)

Totalt uppges 822 personer (31 procent) ha en upprättad SIP med regionen. Jämfört med kartläggningen 2022 är det en minskning med 16 personer och tre procentenheter. Det är 498 personer som inte har en upprättad SIP men som bedöms vara i behov av en sådan. Den vanligaste orsaken till varför en SIP inte upprättats för dessa personer är att en samverkanspart inte har kunnat etableras.

Familjesituation

Antalet föräldrar till barn under 18 år är 586 personer (22 procent). Jämfört med kartläggningen 2022 är det en ökning med 50 personer som har barn. Totalt rör det sig om minst 1 012 barn som har en förälder med skadligt bruk och beroende. Detta är en ökning med 201 barn jämfört med kartläggningen 2022. Hälften av de personer som har rapporterats som föräldrar till barn under 18 år har även vårdnad om barn. Lägst räknat är det 474 barn under 18 år som har minst en vårdnadshavare med skadligt bruk och beroende. Totalt uppges 117 personer (20 procent) bo på hel- eller deltid med egna barn under 18 år.

Försörjning

Nästan hälften av personerna har försörjningsstöd som sin huvudsakliga inkomstkälla, medan tio procent har inkomst av lön. Andelen med försörjningsstöd är relativt oförändrad under de senaste åren, med en liten ökning i kartläggningen 2022. Andelen personer som har inkomst av lön är densamma.

Vidare är det åtta procent som har eller har haft en pågående kontakt med budget- och skuldrådgivare och 25 procent som bedöms vara i behov av en sådan kontakt. Tolv procent uppges ha eller ha haft en pågående kontakt med Jobbtorg eller Arbetsförmedlingen under de senaste sex månaderna.

Boendesituation

Huvudsaklig boendeform

I likhet med tidigare års kartläggningar är egen bostad den vanligaste boendeformen under de senaste sex månaderna. Det är 25 procent som har egen bostad.

Hemlöshet

Bland de inrapporterade personerna är det 1 097 personer (42 procent) som lever i hemlöshet enligt stadens definition. 2022 uppgavs 1 103 personer (45 procent) leva i hemlöshet. Andelen personer som lever i hemlöshet har således minskat med tre procentenheter. Den vanligaste boendeformen för personer i

hemlöshet är stödboende inom vuxen/skadligt bruk och beroende följt av träningslägenhet. På tredje plats kommer akutboende.

Akut hemlöshet

Det är 289 personer (elva procent) som befinner sig i akut hemlöshet. Det har skett en gradvis minskning med en procentenhet per kartläggning från 2020 års kartläggning. Den vanligaste boendeformen för personer i akut hemlöshet är likt tidigare kartläggningar akutboende.

Nationalitet

En majoritet av de inrapporterade personerna har Sverige som födelseland (69 procent). Andelen personer födda i Sverige har varit relativt konstant sedan kartläggningen 2014.

Förekomst av strukturerad bedömningsmetod

Strukturerad bedömningsmetod vid skadligt bruk och beroende

I samband med utredning av ansökan har 1 301 personer, 49 procent, genomgått en ASI (Addiction Severity Index) Grundintervju, varav 39 procent även fått en ASI Uppföljningsintervju. Jämfört med kartläggningen 2022 är det en minskning med två procentenheter avseende ASI Grund och tre procentenheters minskning avseende ASI Uppföljning.

Strukturerad bedömningsmetod vid spelmissbruk

Det är 447 personer (17 procent) som har utretts med en strukturerad bedömningsmetod kopplat till spel om pengar. I kartläggningen 2022 uppgavs 510 personer (20 procent) ha utretts med en strukturerad bedömningsmetod specifikt kopplat till spel om pengar. I sammanhanget kan noteras att det är fyra procent av personerna i kartläggningen som uppges ha en pågående spelproblematik under den senaste sex månaderna och att tre procent har det som sin dominerande problematik.

Insatser och behov av fortsatt stöd

Insatser under de senaste sex månaderna

De vanligast förekommande insatserna under de senaste sex månaderna är boendestöd (sammanlagt för boendestöd skadligt bruk och beroende samt boendestöd socialpsykiatri 25 procent), följt av strukturerad öppenvård i egen eller annan regi (22 procent) och öppenvårdsbehandling på beroendemottagning (21 procent).

Fortsatt behov av insatser och stöd

De insatser som målgruppen främst bedöms vara i fortsatt behov av är strukturerad öppenvård i egen eller annan regi (37 procent) följt av boendestöd (sammanlagt 36 procent, varav boendestöd skadligt bruk och beroende 23 procent samt boendestöd socialpsykiatri 13

procent), budget- och skuldrådgivning (25 procent) och arbetsinriktade insatser/sysselsättning (22 procent).

Jämställdhetsanalys

I rapporten redovisas stora delar av statistiken uppdelat på kvinnor och män. En majoritet av personerna som rapporterats in i kartläggningen är män (72 procent). Könsfördelningen ligger i linje med nationell statistik. Alkohol är starkt dominerande bland både kvinnor och män vid ett pågående skadligt bruk och beroende.

Det är en högre andel kvinnor än män som bedöms ha en samsjuklighetsproblematik i form av skadligt bruk och beroende och samtidig psykisk ohälsa, psykisk funktionsnedsättning eller neuropsykiatriskt tillstånd. Vidare är det en något högre andel kvinnor än män som bedöms ha en samsjuklighetsproblematik i form av skadligt bruk och beroende och samtidiga kroppsliga skador eller sjukdomar. Detta motsvaras av att det är en något högre andel kvinnor än män som uppges ha en upprättad SIP.

Det är en något högre andel män än kvinnor som lever i hemlöshet medan andelen kvinnor och män som lever i akut hemlöshet är lika stor. Andelen personer med egen bostad är högre bland kvinnor än män. I övrigt framgår i kartläggningen att boendeförhållandena och boendeinsatser procentuellt sett tycks vara och användas likställt för kvinnor och män i staden.

Det är en något högre andel kvinnor som har barn under 18 år. Det är också en något högre andel kvinnor som har vårdnaden om barn under 18 år, som bor på hel- eller deltid med barn under 18 år och som har umgänge med barn under 18 år. Skillnaden mellan könen är mindre vid umgänge än vid vårdnad om barn. Att bo med andras barn under 18 år är något vanligare för män än för kvinnor.

Kvinnor med skadligt bruk och beroende lever ofta under svåra psykosociala omständigheter och kan befinna sig i livssituationer som ökar risken för att utsättas för våld.³ I arbetet med kvinnor med skadligt bruk och beroende behöver särskild hänsyn tas till den specifika utsattheten målgruppen befinner sig i. Detta avseende både val av insatser för den enskilde och för planering på övergripande nivå.

Barnkonsekvensanalys

I kartläggningen framkommer att det totalt rör sig om minst 1 012 barn som har en förälder med skadligt bruk och beroende. Detta är en ökning med 201 barn jämfört med kartläggningen 2022. Ökningen kan ses utifrån att de föräldrar som ingår i kartläggningen har fler antal barn i jämförelse med kartläggningen 2022. Ökningen

³Socialstyrelsen (2011), Skylla sig själv? Utbildningsmaterial om våld mot kvinnor med missbruks- eller beroendeproblem. Art. nr. 2011-10-01.

skulle också kunna bero på att socialtjänsten blivit bättre på att uppmärksamma om det finns barn till personer med skadligt bruk och beroende, vilket är positivt.

Det är viktigt att socialtjänsten fortsätter att uppmärksamma dessa barn och samverka internt över verksamhetsområdena för att utforska och tillgodose eventuella behov av stöd och insatser. Detta för att förebygga möjlig psykisk och fysisk ohälsa, försämrade skolresultat och andra svårigheter längre fram i livet.⁴

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för strategi och utveckling. Förvaltningsgruppen har behandlat ärendet den 12 mars 2025. Rådet för funktionshinderfrågor har haft möjlighet att behandla ärendet den 13 mars 2025.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Kartläggningen visar att en majoritet av målgruppen har en komplex problematik med omfattande och långvariga stödbehov. För att stödja personer med skadligt bruk och beroende behövs en helhetssyn och samordnade insatser inom flera livsområden. Ofta behöver flera insatser ske samtidigt eller som ett led i en vårdkedja. Det kan handla om insatser av behandlande karaktär men även om praktiskt stöd i vardagen. Detta ställer krav på en välfungerande intern samverkan inom socialtjänstens samtliga verksamhetsområden och extern samverkan med hälso- och sjukvården.

Till kommande kartläggning kan det finnas skäl att undersöka våldsutsatthet och våldsutövande samt användningen av skyddat boende till personer med skadligt bruk och beroende, för att kunna belysa målgruppens situation även utifrån detta perspektiv.

Den enskilde behöver erbjudas och få individuellt anpassade insatser som stödjer personen i dennes återhämtningsprocess. Insatserna bör utgå från evidensbaserade metoder. För att stödja den enskilde i sin återhämtningsprocess behöver socialtjänsten arbeta med brukardelaktighet och utgå från de delmål och mål som tagits fram tillsammans med den enskilde.

Då livssituationer och förutsättningar ofta förändras är det viktigt att socialtjänsten tillsammans med den enskilde regelbundet följer upp och utvärderar de insatser som ges. Detta i syfte att kunna revidera den planering som gjorts upp.⁵ Socialtjänsten behöver även

⁴Nationellt kunskapscentrum (NKA) (2016), *Barn och unga som utövar omsorg*. Barn som anhöriga 2016:6.

⁵Alborn, Sven-Eric, Berglund, Kristina, Boson, Karin & Gerdner, Arne (2023). *Välja väg: utredning, stöd och behandling vid alkohol- och narkotikaproblem*. Upplaga 1 Lund: Studentlitteratur AB

fortsättningsvis bedriva ett aktivt, uppsökande och motiverande arbete för att kunna stötta personer med skadligt bruk och beroende i deras målsättning, som antingen kan syfta till skademinimering eller nykter- och drogfrihet.

Socialförvaltningen ser ett behov av att i introduktionsutbildningen för nyanställda socialsekreterare fortsatt sätta fokus på handläggningsprocessen, i vilken systematisk uppföljning (såväl av uppdrag till utförare som genom användande av ASI) ingår. Vidare behöver introduktionsutbildningen även fortsatt lyfta behovet av helhetssyn i utredningsarbetet, evidensbaserade metoder och insatser samt vikten av intern och extern samverkan, med den enskildes målsättning i fokus.

Socialförvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner rapporten om socialtjänstens kontakter med vuxna med skadligt bruk och beroende under oktober 2024 och överlämnar ärendet till kommunstyrelsen och stadsdelsnämnderna för kännedom.

Veronica Wolgast Carstorp
Socialdirektör
Socialförvaltningen

Lina Blombergsson
Avdelningschef
Socialförvaltningen

Bilaga

1. Rapport om socialtjänstens kontakter med vuxna med skadligt bruk och beroende under oktober 2024.

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Veronica Wolgast Carstorp, Socialdirektör	2025-03-07
Lina Blombergsson, Avdelningschef	2025-03-06